

APTAUJAS REZULTĀTU ATSKAITE

*Pusaudžu ar autiskā spektra traucējumiem ģimeņu atbalsta
vajadzību izpēte*

Vecāku aptauja

2026

Kopsavilkums

Šajā atskaitē apkopoti aptaujas rezultāti, kurā piedalījās **45 respondenti** - galvenokārt mātes (**93 %**), kas aprūpē bērnu vai pusaudzi ar autiskā spektra traucējumiem. Aptaujas mērķis bija noskaidrot bērnu un pusaudžu atbalsta vajadzības ikdienā, aprūpes pienākumu ietekmi uz ģimenes dzīvi un nodarbinātību, pakalpojumu pieejamību un neapmierinātās vajadzības, kā arī pieprasījumu pēc jauniem pakalpojumiem.

Lai gan aptaujas izlase nav reprezentatīva un tās rezultāti nav vispārināmi uz visu mērķgrupu, iegūtie dati sniedz vērtīgu ieskatu ģimeņu pieredzē, ļauj identificēt būtiskākās problēmas, kopīgās vajadzības un raksturīgās tendences. Aptaujā iegūtās informācijas apjoms un saturs veido pietiekamu empīrisko pamatu sākotnējai vajadzību apzināšanai un jauna, mērķgrupas vajadzībām atbilstoša pakalpojuma modeļa izstrādei, vienlaikus paredzot tā turpmāku precizēšanu un pārbaudi sadarbībā ar potenciālajiem pakalpojuma saņēmējiem.

Galvenās atziņas

- Vislielākais atbalsts ikdienā nepieciešams sociālajā komunikācijā, laika plānošanā un uzvedības pašregulācijā.
- Lielākā neapmierinātā vajadzība ir dzīves un sociālo prasmju apmācība, vasaras nometnes un pārejas uz pieaugušo dzīvi atbalsts.
- Ģimenes viziteiktāk skar finansiālā slodze un pieaugušo atpūtas trūkums.
- Bērna un pusaudža vajadzības būtiski ietekmē vecāku karjeru — vairāk nekā puse ir samazinājuši slodzi, mainījuši grafiku vai pārtraukuši darbu.
- Praktiskā atbalsta no draugiem un pašvaldības trūkst visvairāk.

1. Respondentu raksturojums

Aptaujā piedalījās 45 bērnu un jauniešu ar autiskā spektra traucējumiem vecāki. Lielākā daļa respondentu ir mātes (42), pārstāvēti arī tēvi (3). Respondentu mediānais vecums ir 43 gadi. Izglītības līmenis ir augsts — vairāk nekā divām trešdaļām respondentu ir augstākā vai akadēmiskā izglītība.

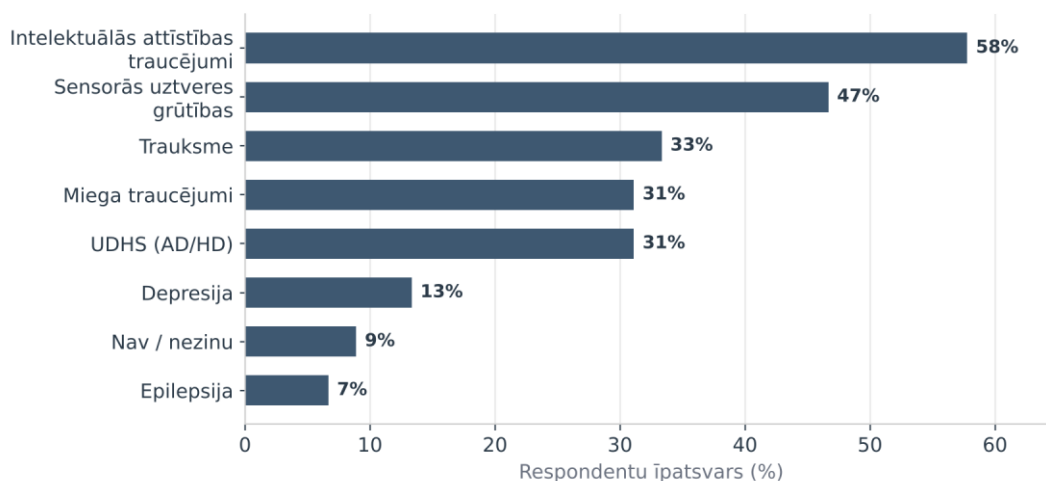
1.1. Demogrāfiskie rādītāji

Rādītājs	Dominējošā grupa	Īpatsvars
Saistība ar bērnu un pusaudzi	Māte	93 %
Izglītības līmenis	Maģistra/doktora grāds	40 %
Nodarbinātība	Pilna laika darbs	62 %
Mājsaimniecība	Pāris ar bērnu(iem)	73 %
Dzīvesvieta	Rīga	69 %
Bērna un pusaudža dzimums	Vīrietis	82 %
Bērna un pusaudža vecums	Mediāna 14 gadi (10–18)	—

1.2. Bērnu un pusaudžu veselības stāvokļi un diagnozes

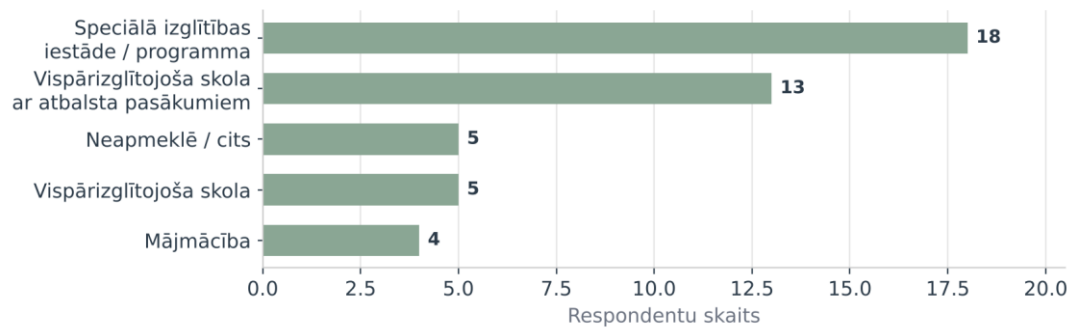
Visbiežāk norādītā diagnoze ir intelektuālās attīstības traucējumi (**58 %**), kam seko sensorās uztveres grūtības (**47 %**). Liela daļa bērnu un pusaudžu saskaras ar vairākām vienlaicīgām grūtībām — trauksmi, UDHS (AD/HD) un miega traucējumiem.

1. att. Bērnu un pusaudžu diagnozes un veselības stāvokļi

Atbilstoši veselības stāvokļiem atšķiras arī izglītības vide: gandrīz puse bērnu un pusaudžu apmeklē speciālu izglītības iestādi vai programmu, savukārt daļa mācās vispārizglītojošā skolā ar atbalsta pasākumiem vai mājāmācībā.

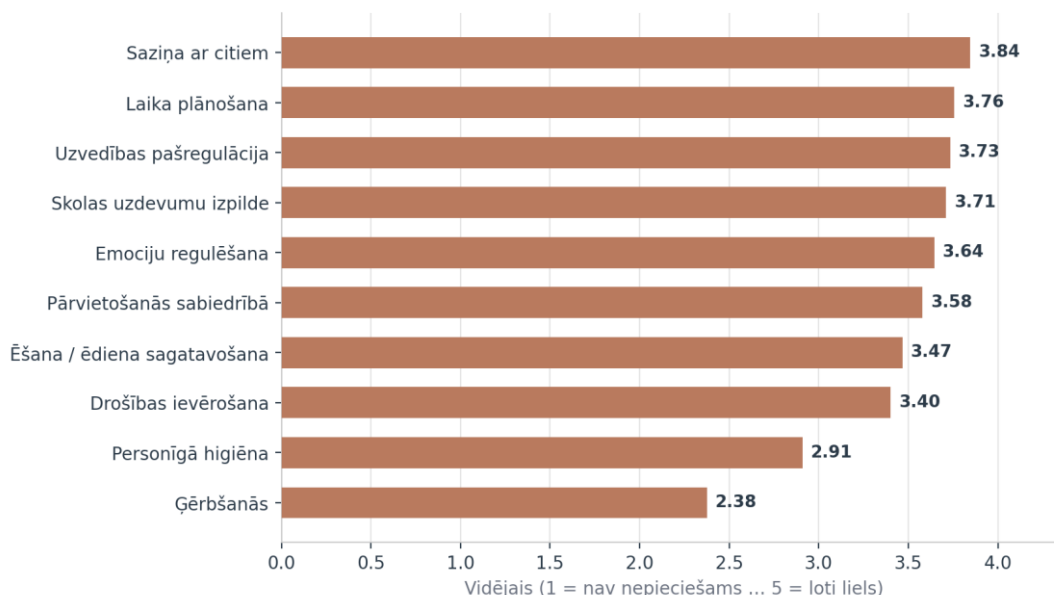
2. att. Bērna un pusaudža izglītības vide

2. Bērnu un pusaudžu atbalsta vajadzības ikdienā

Respondenti novērtēja, cik lielā mērā bērnam un pusaudzim nepieciešams atbalsts dažādās ikdienas jomās (skala no 1 = nav nepieciešams līdz 5 = ļoti liels atbalsts). Vislielākais atbalsts nepieciešams **saziņā ar citiem** (3,84), **laika plānošanā** (3,76) un **uzvedības pašregulācijā** (3,73). Vismazākais atbalsts vajadzīgs pamata pašaprūpē, piemēram, ģērbšanās.

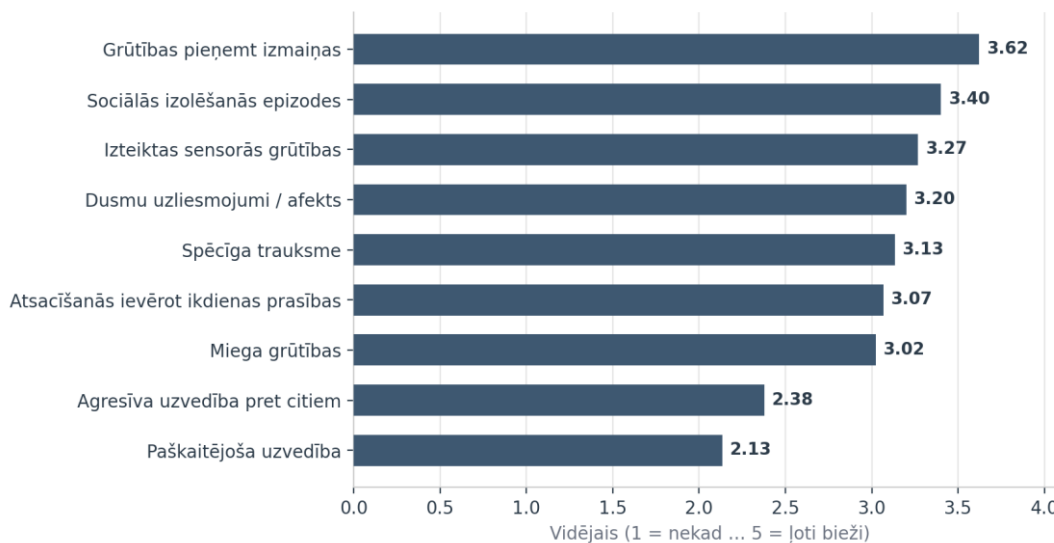
3. att. Ikdienas atbalsta vajadzības (vidējais vērtējums)

2.1. Uzvedības un emocionālās grūtības

Pēdējo trīs mēnešu laikā visbiežāk novērotās grūtības ir saistītas ar **grūtībām pieņemt izmaiņas** (3,62) un **sociālās izolēšanās epizodēm** (3,40). Salīdzinoši retāk novērota agresīva uzvedība pret citiem un paškaitējoša uzvedība, taču arī šie rādītāji norāda uz reālu atbalsta nepieciešamību.

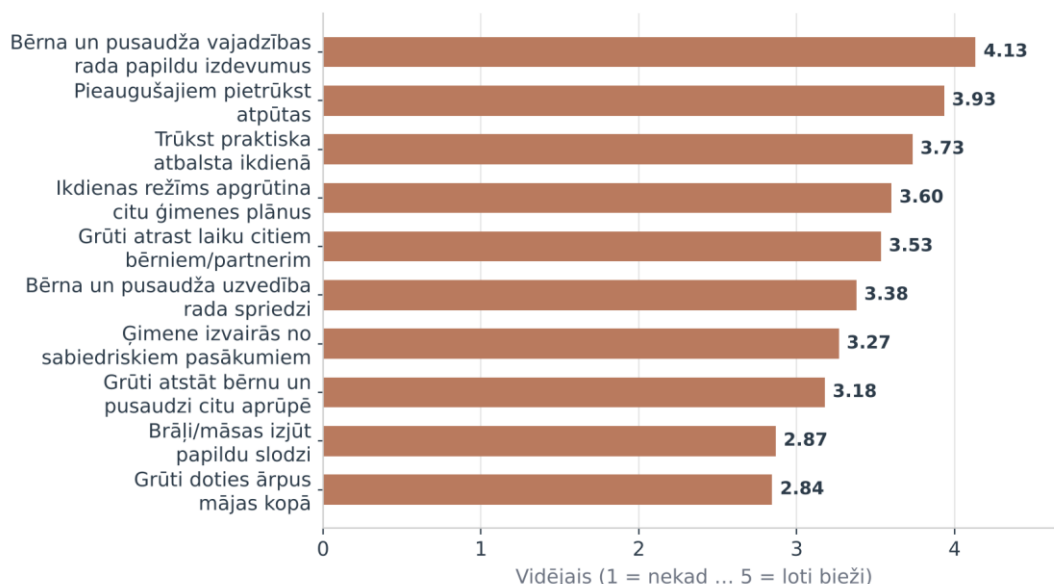
4. att. Uzvedības un emocionālās grūtības (biežums)

3. Ietekme uz ģimeni un vecāku nodarbinātību

Bērna un pusaudža vajadzības būtiski ietekmē visas ģimenes ikdienu. Visizteiktāk tiek atzīmēti **papildu izdevumi** (vidēji 4,13) un tas, ka **pieaugušajiem pietrūkst atpūtas** (3,93). Daudzas ģimenes norāda uz praktiskā atbalsta trūkumu ikdienā.

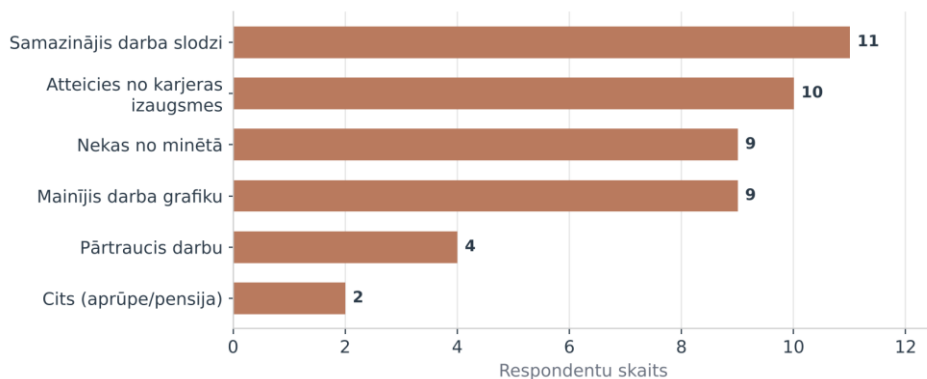
5. att. Ietekme uz ģimenes ikdienu (biežums)

3.1. Ietekme uz nodarbinātību

Vairāk nekā puse respondentu (58 %) pēdējo 12 mēnešu laikā ir mainījuši savu darba dzīvi bērna un pusaudža vajadzību dēļ — samazinājuši slodzi, atteikušies no karjeras izaugsmes, mainījuši grafiku vai pavisam pārtraukuši darbu.

6. att. Ietekme uz vecāku nodarbinātību (pēdējos 12 mēnešos)

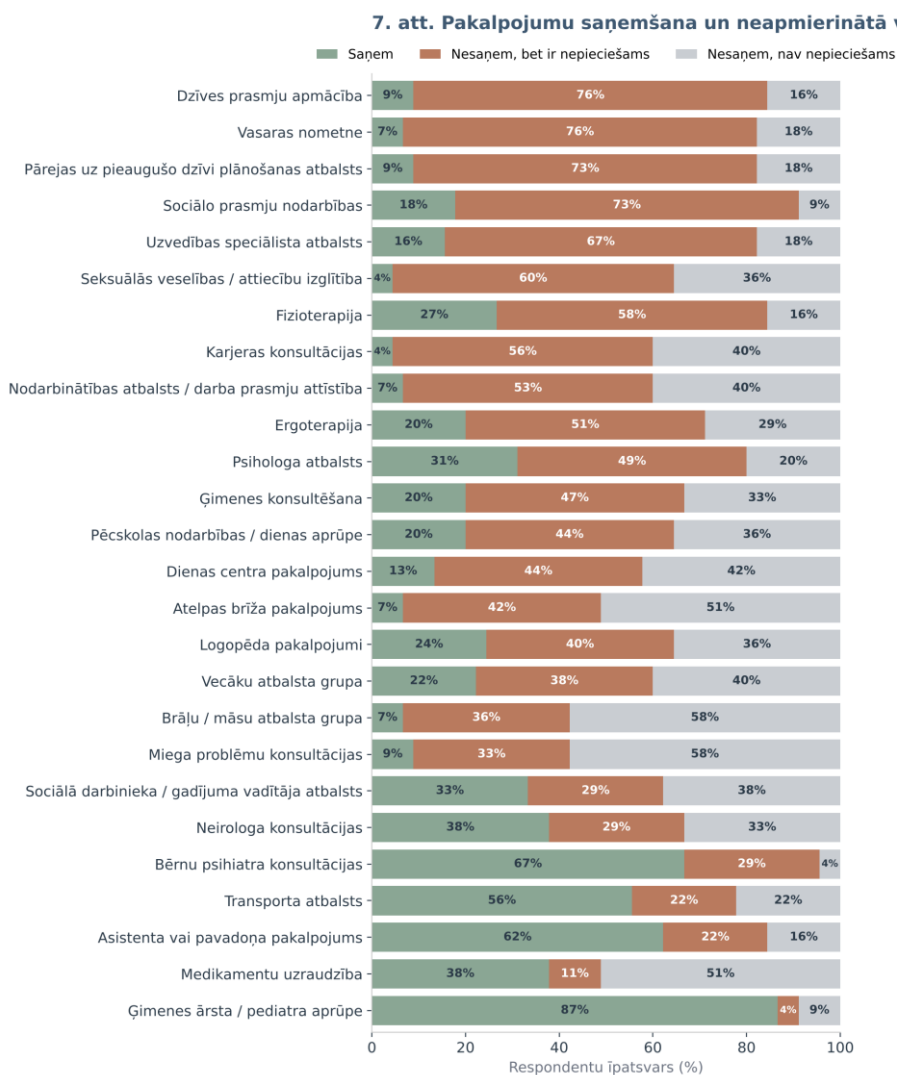

Ekonomiskā slodze

Papildu izdevumi un karjeras ierobežojumi rada divkāršu finansiālo slodzi: lielāki izdevumi sastopas ar samazinātiem ienākumiem. Vairāki respondenti brīvājās atbildēs aktualizēja jautājumu par invaliditātes atbalsta sasaisti ar ģimenes materiālo stāvokli un pieejamu finansiālo atbalstu.

4. Pakalpojumu pieejamība un neapmierinātās vajadzības

Respondenti norādīja, vai bērns un pusaudzis saņem katru no 26 pakalpojumiem. Pamata medicīniskā aprūpe (ģimenes ārsts) ir plaši pieejama, taču specializēti, attīstoši un sociāli pakalpojumi lielākoties netiek saņemti, lai gan tie ir nepieciešami. Diagrammā pakalpojumi sakārtoti pēc neapmierinātās vajadzības (terakotas josla) lieluma.

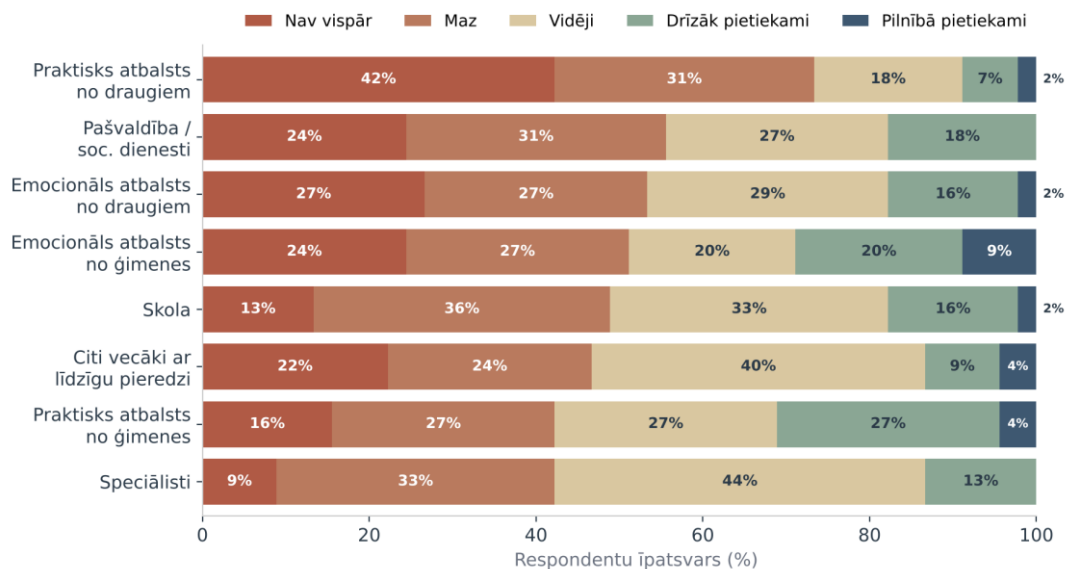
4.1. Lielākās neapmierinātās vajadzības

Pakalpojums	"Nesaņem, bet ir nepieciešams"
Vasaras nometne	34 (76 %)
Dzīves prasmju apmācība	34 (76 %)
Sociālo prasmju nodarbības	33 (73 %)
Pārejas uz pieaugušo dzīvi atbalsts	33 (73 %)
Uzvedības speciālista atbalsts	30 (67 %)
Seksuālās veselības / attiecību izglītība	27 (60 %)
Fizioterapija	26 (58 %)
Karjeras konsultācijas	25 (56 %)

5. Pieejamā atbalsta pietiekamība

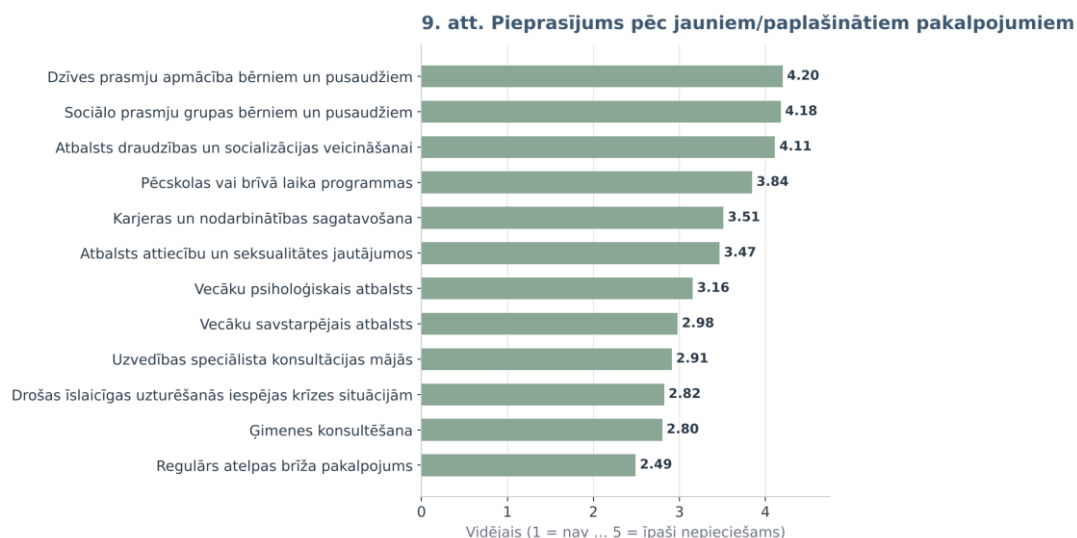
Respondenti novērtēja, cik pietiekams ir atbalsts no dažādiem avotiem. Visnepietiekamākais ir **praktiskais atbalsts no draugiem** — gandrīz trīs ceturtdaļas norāda, ka tā nav vispār vai ir maz. Arī pašvaldības un sociālo dienestu atbalsts daudziem ir nepietiekams. Vislabāk novērtēts ir atbalsts no speciālistiem un citiem vecākiem ar līdzīgu pieredzi.

8. att. Pieejamā atbalsta pietiekamība (pa atbalsta avotiem)

6. Pieprasījums pēc jauniem pakalpojumiem

Respondenti novērtēja, cik nepieciešami būtu jauni vai paplašināti pakalpojumi (skala 1–5). Augstākais pieprasījums ir pēc attīstošiem un socializējošiem pakalpojumiem bērniem un pusaudžiem: **dzīves prasmju apmācība** (4,20), **sociālo prasmju grupas** (4,18) un **atbalsts draudzības un socializācijas veicināšanai** (4,11).

6.1. Vecāku ieteikumi (brīvās atbildes)

Brīvajās atbildēs uz jautājumu par vienu jaunu pakalpojumu visbiežāk atkārtojās šādas tēmas:

- **Dienas centri un pēcskolas aprūpe** — vieta, kur bērns un pusaudzis pēc skolas un vasarā var jēgpilni pavadīt laiku ar praktiskām nodarbībām.
- **Praktiskas dzīves prasmes** — iepirkšanās, ēdiena gatavošana, sabiedriskais transports, naudas un komunālo maksājumu pārvaldība.
- **Socializācija ar vienaudžiem** — ilgstoši pieejamas socializācijas grupas, interešu pulciņi, nometnes.
- **Atelpas brīdis un asistents** — apmaksāts pieskatīšanas/aprūpes pakalpojums dzīvesvietā, asistents interešu izglītībai.
- **Pāreja uz pieaugušo dzīvi** — grupu mājas jauniešiem 18–24 g. un atbalsts nodarbinātībai pēc 18 gadu vecuma.
- **Pieejamība bez rindām** — savlaicīgas psihiatra/psihologa konsultācijas un finansiālā atbalsta programmas.

7. Secinājumi un ieteikumi

Aptaujas rezultāti iezīmē skaidru ainu: ģimenes saskaras ar nozīmīgu vajadzību–pakalpojumu plaisu, kas vienlaikus skar bērnu un pusaudzi, vecākus un ģimeni kopumā.

7.1. Galvenie secinājumi

- Atbalsta vajadzības koncentrējas sociālajā komunikācijā, emociju un uzvedības pašregulācijā, kā arī patstāvīgas dzīves prasmēs — nevis pamata fiziskajā pašaprūpē.
- Lielākās neapmierinātās vajadzības ir attīstoši un socializējoši pakalpojumi: dzīves un sociālo prasmju apmācība, vasaras nometnes un pārejas uz pieaugušo dzīvi atbalsts.
- Ģimenes slogu viziteiktāk veido finansiālā slodze un pieaugušo atpūtas trūkums; vairāk nekā puse vecāku ir ierobežojusi karjeru.
- Pieejamais atbalsts no draugiem un pašvaldības ir nepietiekams, kas ģimenes atstāj ar ierobežotu praktisku palīdzību ikdienā.

7.2. Ieteikumi

- **Prioritizēt dienas centra un pēcskolas modeli**, kas apvieno pieskatīšanu, socializāciju un praktisku prasmju apmācību — tas vienlaikus risina vairākas augstākā pieprasījuma vajadzības.
- **Attīstīt pārejas uz pieaugušo dzīvi atbalstu** (dzīves prasmes, nodarbinātība, grupu mājas) bērniem un pusaudžiem vecumā 16+.
- **Nodrošināt atelpas brīža un asistenta pakalpojumus**, lai mazinātu vecāku noslodzi un atjaunotu ģimenes resursus.
- **Uzlabot specializēto pakalpojumu pieejamību** (psihologs, uzvedības speciālists, terapijas), samazinot rindas un finansiālos šķēršļus.